

В.В. Мица

*студ. I курсу магістратури
спеціальність «Право»*

Науковий керівник: к. ю. н., доц. О.О. Нізгєєва

ЩОДО ПОНЯТТЯ ТРАНСНАЦІОНАЛЬНИХ КОРПОРАЦІЙ У МІЖНАРОДНОМУ ТА НАЦІОНАЛЬНОМУ ПРАВІ

Дослідження транснаціональних корпорацій (далі – ТНК) є актуальними як у контексті міжнародного публічного права, так і в контексті національного права, зокрема у зв'язку із їх різним та, іноді, суперечливим правовим регулюванням. Серед науковців тривають дискусії щодо наявності у таких компаній статусу суб'єкта міжнародного публічного права.

З цього приводу, британський професор Б. Ченг, досліджуючи міжнародне корпоративне право, зазначав про його підпорядкування міжнародному публічному праву, а його суб'єктів, відповідно, розглядав як суб'єктів міжнародного права [1, с. 410].

Правове регулювання діяльності ТНК здійснюється одночасно на трьох рівнях: внутрішнього законодавства, двосторонніх угод та багатосторонніх угод. За таких обставин вбачається необхідним правовий аналіз поняття та сутності ТНК на декількох рівнях правового регулювання.

Аналізуючи висновки Конференції ООН з торгівлі та розвитку (далі – ЮНКТАД) щодо ТНК, можна визначити такі компанії як підприємства, які за своєю внутрішньою організаційною структурою включають материнське підприємство та його закордонні філіали, самі ж ТНК, при цьому, можуть як набувати, так і не набувати статусу корпорації. В загальному вигляді такі компанії утворюють систему міжнародного виробництва, окремі елементи якої знаходяться у різних країнах світу, але дана система контролюється та координується з одного або декількох головних центрів (як правило, штаб-квартири, розташовуються у країні реєстрації материнської компанії) [2].

Згідно з методологією ЮНКТАД закордонні підрозділи транснаціональних корпорацій можуть бути трьох видів. Так, ними є дочірні підприємства, асоційовані компанії та філії.

Дочірньою компанією («subsidiary») є юридична особа, що реєструється як самостійний суб'єкт права за національним законодавством приймаючих країн, проте фактично вона частково або повністю формується із капіталу материнської компанії, а відтак перебуває у прямій залежності від останньої.

Асоційованою компанією («associate») є юридична особа, що так само наділена організаційною самостійністю. Відмінністю від дочірнього підприємства є менша ступінь впливу головної компанії на такий структурний підрозділ. Так, в залежності від координації ступеня впливу між материнською компанією та суб'єктами приймаючої країни, вирізняють компанії переважного володіння, компанії однакового володіння та підприємства з участю іноземного капіталу.

Філіалом є, як правило, залежний суб'єкт, що повністю або частково перебуває у власності інвестора, при цьому може набувати різних форм.

Законом України «Про ратифікацію Конвенції про транснаціональні корпорації» від 13.07.1999, з урахуванням наступних змін, визначено що, Україна бере на себе зобов'язання застосовувати положення останньої, за винятком другого та восьмого абзаців преамбули і слів у статті 19 «Економічний Суд Співдружності Незалежних Держав чи інший».

Окрім цього, Україною зроблено застереження про те, що у разі, якщо створення ТНК може призвести до монополізації товарних ринків в Україні, впливає чи може вплинути на економічну конкуренцію на її території, вони створюються за згодою Антимонопольного комітету України у порядку, передбаченому законодавством України про захист економічної конкуренції [3].

Комплексний правовий аналіз зазначеної конвенції дає підстави стверджувати про наявність певних прогалин у регулюванні діяльності ТНК. Зокрема, відсутнє визначення понять місця реєстрації, регламентації прав та обов'язків як самої компанії, так і приймаючої держави. Ці категорії є необхідними для розуміння взаємовідносин зазначених суб'єктів, а також розмежування їх компетенції [4, с. 156].

В межах українського правового простору відсутній спеціальний закон або інший акт, який би комплексно регулював діяльність саме

ТНК як юридичної особи особливої правової природи. Ці питання є предметом правового регулювання різних правових актів.

Так, порядок правового регулювання ТНК визначається, зокрема, Господарським кодексом України (далі – ГК України), відповідно до положень якого вирізняють підприємство з іноземними інвестиціями, що створюється відповідно до вимог даного кодексу, а отже, за процедурою встановленою законодавством України, а не іноземної держави, в статутному капіталі якого не менш як десять відсотків становить іноземна інвестиція.

При цьому відповідно до вимог Закону України «Про режим іноземного інвестування в Україні», таке підприємство створюється у будь-якій організаційно-правовій формі, іноземна інвестиція в статутному капіталі якого, за його наявності, становить не менше 10 відсотків.

Так само вирізняють іноземні підприємства, що створюються також за законодавством України, але діють виключно на основі власності іноземців або іноземних юридичних осіб, або діючі підприємства, придбані повністю у власність цих осіб. Діяльність філій, представництв та інших відокремлених підрозділів підприємств, утворених за законодавством інших держав, здійснюється на території України відповідно до законодавства України.

Щодо форм здійснення іноземних інвестицій закон передбачає:

- часткову участь у підприємствах, що створюються спільно з українськими юридичними і фізичними особами, або придбання частки діючих підприємств;
- створення підприємств, що повністю належать іноземним інвесторам, філій та інших відокремлених підрозділів іноземних юридичних осіб або придбання у власність діючих підприємств повністю;
- інші форми, дослідження яких не є доцільним у зв'язку із концептуальними особливостями ТНК [5].

Однак на законодавчому рівні не існує визначення самої ТНК, що породжує ряд дискусій із цього питання. Зокрема, розгляд ТНК в цілому як підприємства, не є правильним з логічної точки зору, адже відповідно до положень ГК України підприємство є самостійним суб'єктом господарювання, а також не може мати у своєму складі інших юридичних осіб. Відтак проаналізовані вище

положення національного законодавства можуть бути застосовані лише до певних територіальних підрозділів ТНК, таких як деякі асоційовані компанії, а також філії.

Корпорацією, відповідно до ГК України, визнається договірне об'єднання, створене на основі поєднання виробничих, наукових і комерційних інтересів підприємств, що об'єдналися, з делегуванням ними окремих повноважень централізованого регулювання діяльності кожного з учасників органам управління корпорації [6]. Так, на нашу думку, керуючись зазначеною нормою, ТНК необхідно розглядати саме як об'єднання підприємств, а не як самостійне, одиничне підприємство.

Так само можна зробити висновок про те що, на сьогодні, законодавство України ще розглядає ТНК тільки як іноземні компанії, а їх структурні підрозділи як структурні підрозділи іноземних компаній. Однак на законодавчому рівні ТНК не розглядаються і як компанії (корпорації), створені в Україні, що мають свої структурні підрозділи в іноземних державах.

Список використаної літератури

1. Делінський О.А. Міжнародна правосуб'єктність транснаціональних корпорацій: специфіка та перспективи. *Правове життя сучасної України : матер. Міжнар. наук. конф. проф.-викл. складу (Одеса, 20–21 квітня 2012 р.)*. Т. 1 / відп. за випуск д. ю. н., проф. В.М. Дрьомін. Одеса : Фенікс, 2012. С. 410–412.
2. Транснаціональні компанії: правове регулювання і колективні договори. *Газета федерації професійних спілок України*. URL: <http://www.psv.org.ua/arts/suspilstvo/view-492.html> (дата звернення: 20.12.2021).
3. Про ратифікацію Конвенції про транснаціональні корпорації : Закон України від 13.07.1999 № 921-ХІV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/921-14#Text>. (дата звернення: 20.12.2021).
4. Кметик О.Х. Юридична природа транснаціональних корпорацій. *Зовнішня торгівля, право і економіка*. 2008. № 6. С. 155–158.
5. Господарський кодекс України від 16.01.2003 року № 436-ІV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/43615?new=1&find=1&text=%D0%BF%D1%96%D0%B4%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%94%D0%BC%D1%81%D1%82%D0%B2%D0%BE#Text>. (дата звернення: 20.12.2021).
6. Марченко М.В. Сутність та правова природа транснаціональних корпорацій як суб'єктів міжнародного приватного права. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2015/4/17.pdf>. (дата звернення: 20.12.2021).